

מוסיף והולך – לימוד מתוך הלכות החנוכה

תמצית:

שיעור זה כורך לימוד של ידע יחד עם משמעות. התלמידים ילמדו את הלכות הדלקת נרות חנוכה מתוך הספר קיצור שולחן ערוך מקור חיים ובעקבותיו יכירו את הביטוי "מוסיף והולך". בעקבות דברי הרבי מלובביץ', יחשבו התלמידים על הדרך שבה הם יכולים להוסיף אור בעולם ויכינו תוצר שבאמצעותו יציבו לעצמם מטרות טובות ויעקבו אחר צעדיהם לצורך הגשמתן.

לב השיעור:

מה משמעות הביטוי מוסיף והולך וכיצד ניתן ליישמו בחיינו?

פתיחה: הצגת המחלוקת בעניין סדר ההדלקה

אפשרות ראשונה:

נגיע עם חנוכייה ונרות לכיתה. נסדר את שמונת הנרות בחנוכייה ונגיד לתלמידים שאנו מדגימים את הדרך להדליק כראוי את החנוכייה. לאחר שנדליק את שמונת הנרות, נגיד לתלמידים שכעת נדליק נרות כפי שמדליקים ביום השני של חנוכה. נכבה נר אחד ונסיק אותו, כך שיישאר שבעה. מן הסתם בשלב זה תלמידים יעירו שאין מדליקים כך את נרות החנוכה, אלא הפוך, בסדר עולה, מנר אחד בלילה הראשון לשמונה נרות בלילה האחרון.

נספר לתלמידים שהשיטה להדלקת נרות שהצגנו היא שיטת בית שמאי, שלא נפסקה להלכה ואילו כיום אנו נוהגים להדליק כבית הלל.

במהלך הצגת טקס ההדלקה ניתן להתייחס במעשינו לעוד הלכות ולראות האם התלמידים יעירו עליהם. למשל, לכבות את האור כדי ליהנות מאור החנוכייה או להגיד לתלמידים לאחר ההדלקה שכעת נקרא ספר לאור הנרות.

חשוב שלא נשתמש בביטויים "מוסיף והולך" ו"פוחת והולך" בפתיחה, שכן התלמידים ילמדו את השם של סדרי ההדלקה הללו בהמשך השיעור.

אפשרות שנייה:

נחלק לתלמידים פתקים, כל תלמיד יקבל פתק אחד בצבע ירוק ופתק שני בצבע אדום. נגיד לתלמידים שכעת נקריא רשימת מנהגים שאולי יש מהם הנוהגים בחג. מי שנוהג במנהג שנקריא, ירים את הפתק הירוק. מי שלא נוהג את המנהג שהוקרא, ירים את הפתק האדום.

רשימת מנהגים שניתן להקריא:

אצלנו נוהג לאכול סופגניות לפחות פעם אחת בחג

אצלנו נוהג לאכול סופגניות כל ימי החג

אצלנו נוהג שכל אחד מהמשפחה מדליק חנוכייה לעצמו

אצלנו נוהג שכולם יוצאים ידי חובת הדלקת הנרות על ידי אבא

אצלנו נהוג ללכת לסבא וסבתא במהלך החג

אצלנו נהוג לצאת לחופשה עם המשפחה

אצלנו נהוג ללכת לפסטיגל

אצלנו בבית הכנסת נהוג להדליק נרות חנוכה בחנוכייה הניצבת שם

אצלנו נהוג להדליק חנוכייה בנרות שעווה

אצלנו נהוג להדליק חנוכייה בנרות שמן

המנהג האחרון שנקריא הוא: "אצלנו נהוג שמדליקים בלילה הראשון שמונה נרות ובכל לילה מורידים נר". מוודאים שכולם הרימו פתק אדום.

לאחר מכן נסביר לתלמידים שהשיטה להדלקת נרות המקובלת היא בסדר עולה, כלומר שבליילה הראשון מדליקים נר אחד ובכל לילה מוסיפים נר עד שבליילה השמיני מדליקים שמונה נרות. זוהי שיטת בית הלל, שנפסקה להלכה.

חשוב שלא נשתמש בביטויים "מוסיף והולך" ו"פוחת והולך" בפתיחה, שכן התלמידים ילמדו את השם של סדרי ההדלקה הללו בהמשך השיעור.

מפגש: לימוד הלכות הדלקת נרות

נחלק לתלמידים את פרק קי"ג בקיצור שולחן ערוך מקור חיים שחיבר הרב חיים דוד הלוי. פרק זה מסכם את הלכות חנוכה. אנו נתמקד בהלכות א'-ט"ו, העוסקות בהדלקת נרות החנוכה.

לאחר הלימוד, התלמידים יתבקשו לענות על שאלות אמריקאיות המסכמות את ההלכות. אולם, בניגוד לשאלות אמריקאיות רגילות, בהן התשובות מסודרות מ-א' והלאה על פי סדר האותיות, בשאלות שאנו נביא לתלמידים התשובות יסומנו באותיות אקראיות לכאורה. כך, למשל לשאלה הראשונה, יהיו תשובות פ', ו', ס' ו-ג' ואת הנכונה ביניהן יצטרכו התלמידים לסמן.

למען נוחות השימוש עבור המורים, מצורפות השאלות עם התשובות המסומנות בתוכן. חשוב לזכור למחוק את הסימון בהדפסת התשובות לילדים.

שאלה 1: לכמה שנים חזרה מלכות ישראל לאחר ניצחון המכבים על היוונים? (הלכה א')

פ. חמישים שנה

ו. יותר ממאה שנה

ס. יותר ממאתיים שנה

ג. שמונה שנים

שאלה 2: איזה מנהג מצוין בהלכה ד'?

מ. אכילת סופגניות

כ. משחק בסביבונים

ב. לא להתפלל ליד נרות החנוכה בזמן שהם דולקים

י. לא לעשות מלאכה בזמן שנרות החנוכה דולקים

שאלה 3: למדו את הלכה ו' ובחרו במשפט הנכון.

צ. בהלכה כתוב שיש כאלו הנוהגים להדליק את נרות החנוכה בסדר עולה. מכאן מובן שיש כאלו הנוהגים להדליק את הנרות בסדר עולה ויש הנוהגים להדליק בסדר יורד.

א. בהלכה כתוב שחובה להדליק את נרות החנוכה רק כשכל המשפחה נמצאת. מכאן מובן שאדם הנמצא לבד בבית לא יכול להדליק נרות חנוכה

ה. בהלכה כתוב שיש הנוהגים שכל אחד מבני הבית מדליק לעצמו. מכאן מובן שיש הנוהגים שאחד מדליק בשביל כולם ויש הנוהגים שכל אחד מדליק לעצמו

ז. בהלכה כתוב שחובה על בעל הבית להדליק עבור כולם. מכאן מובן שאסור שכל אחד מדליק לעצמו.

שאלה 4: האם מותר להשתמש באור הנרות? (הלכה ו')

ק. מותר להשתמש רק לצורך שימוש של מצווה, כגון לימוד תורה

ב. מותר להשתמש רק מהיום השני והלאה

ע. מותר להשתמש רק כשאינן שמש

ו. אסור להשתמש באור הנרות כלל

שאלה 5: היכן מניח את החנוכייה מי שגר בקומה עליונה? (הלכה ז')

מ. בחלון או במרפסת הסמוכים לרחוב

נ. על השולחן במרכז הבית

ה. בפתח חדר השינה

ג. אין חשיבות למיקום החנוכייה עבור מי שגר בקומה העליונה

שאלה 6: סמוך לאיזה צד בפתח הבית מצווה להניח את החנוכייה? (הלכה ח')

ה. בצד ימין, כי שם נמצאת המזוזה וכך יהיו שתי מצוות בצד אחד

כ. בצד שמאל, מול המזוזה

ד. אם המדליק ימני – מניח בצד שמאל. אם המדליק שמאלי – מניח בצד ימין.

נ. לא מצוין בהלכה באיזה צד מצווה להניח את החנוכייה

שאלה 7: כמה זמן מצווה על נרות חנוכה להיות דולקים? (הלכה י')

ר. רבע שעה

ל. חצי שעה

א. שעה

י. כל הלילה

שאלה 8: כמה ברכות מברכים על הדלקת הנרות? (הלכה י"א)

ע. שתי ברכות בכל הלילות

ק. שלוש ברכות בכל הלילות

י. שתי ברכות בלילה הראשון ושלוש ברכות בשאר הלילות

פ. שלוש ברכות בלילה הראשון ושתי ברכות בשאר הלילות

שאלה 9: מה מדליקים קודם – נרות חנוכה או נרות שבת? (הלכה י"ב)

א. נרות שבת

ב. נרות חנוכה

ג. מדליקים במקביל – האיש מדליק נרות חנוכה בזמן שהאישה מדליקה נרות שבת

ד. לא משנה, ניתן לבחור מה להדליק קודם

שאלה 10: מה המנהג המובחר המצוין בהלכה ט"ו בנוגע להדלקת נרות חנוכה במוצאי שבת?

ו. קודם לערוך הבדלה ואז להדליק את הנרות

א. קודם להדליק את הנרות ואז לערוך הבדלה

ה. להתחיל את ההבדלה וכשמגיעים לברכת מאורי האש – לגשת להדליק נרות חנוכה

ת. אין מנהג שנחשב מובחר בנוגע להדלקת נרות חנוכה במוצאי שבת

התבוננות: מוסיף והולך

לאחר שהתלמידים יענו על השאלות האמריקאיות, נבדוק אותן. אם הם ענו נכונה, נביא להם את הדף הבא, בו הם יתבקשו לכתוב את האות המסמנת את התשובה הנכונה מעל המיקום המתאים. לדוגמה: אם התשובה הנכונה לשאלה 5 מסומנת באות מ', מעל "שאלה 5" בדף שלהלן נכתוב "מ'".

בסיום המענה, יתקבל הביטוי "מוסיף והולך".

תשובון למורים:

<u> פ </u>	<u> י </u>	<u> ו </u>	<u> ו </u>	<u> מ </u>
שאלה 8	שאלה 2	שאלה 1	שאלה 7	שאלה 5

<u> </u> שאלה 6	<u> </u> שאלה 9	<u> </u> שאלה 4	<u> </u> שאלה 3	<u> </u> שאלה 10
---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	----------------------------

לפני שנסביר לתלמידים את משמעות הביטוי, נשאל אותם אם הם מצליחים לזהות איזו הלכה נוגעת לביטוי זה.

בהלכה ו' בפרק נכתב: "בלילה הראשון מדליק אחד ומוסיף אחד בכל לילה כידוע". נראה את המקור לכלל התלמידים, ונסביר להם כי הביטוי "מוסיף והולך" הוא שיטת בית הלל, עליה דיברנו בהתחלה, לפיה בכל יום מוסיפים ומדליקים בכל לילה בחנוכה עוד נר. השיטה ההפוכה, של בית שמאי, נקראת "פוחת והולך".

נציג לתלמידים אפשרות נוספת ליישום הביטוי "מוסיף והולך" בחיינו, על פי דבריו של הרבי מלובביץ'. הרבי הסביר שכשם שבחנוכה מוסיפים בכל יום נר נוסף, כך בחיינו עלינו להוסיף כל יום על מעשינו. לא משנה כמה עשינו היום – מחר עלינו להתקדם ולעשות עוד קצת.

הערה: לרבי מלובביץ' הסברים נוספים ליישום הלכות חנוכה בחיינו וניתן לראות עיבוד שלהם ב**דברי סיון רהב מאיר**. ניתן להוסיף את פרשנותו בנוגע להלכות האחרות לפי שיקול הדעת של המורה.

הפנמה: יצירת לוח מוסיף והולך

נבקש ליישם את שיטת "מוסיף והולך" בחיינו שלנו.

נחלק לתלמידים קרטוני ביצוע ובריסטולים. על הבריסטולים יציירו התלמידים שמונה נרות עבים ומלבניים. על קרטון הביצוע יציירו התלמידים בסיס לחנוכייה. התלמידים ידביקו מעל הבסיס שמונה רצועות סקוץ' זכר מונחות לאורך ועל הנרות שיגזרו, ידביקו רצועות סקוץ' נקבה.

כעת יצטרכו התלמידים לבחור תחום שבו הם ירצו להשתפר: הכנת שיעורי בית, קריאה, עזרה להורים ועוד. על הנרות יכתבו התלמידים את הדרך שבה ירצו לשפר את מעשיהם. למשל, אם רצונם להשתפר בקריאה, הם יכתבו על הנר הראשון שהם מתכוונים לקרוא עמוד אחד ביום, על הנר השני יכתבו שהם מתכוונים לקרוא שני עמודים ביום. אם הם בחרו להשתפר בעזרה להורים, הם יכתבו על הנר הראשון סוג מסוים של עזרה, כגון לעזור להעלות קניות הביתה. בנר השני הם יכתבו סוג נוסף של עזרה, כגון לסדר את הבית. וכן הלאה.

התלמידים ייקחו את הלוח לביתם ובכל פעם שיעמדו ביעד אחד (למשל, אם קראו עמוד אחד, או אם עזרו במטלה מסוימת בבית) – הם ידביקו את הנר באמצעות הסקוץ' לחנוכייה שעל קרטון הביצוע. כך הם יוסיפו וילכו במה שקיבלו על עצמם ויראו כיצד הם מסוגלים להצליח יותר ולהגיע רחוק יותר.

אסיף:

את השיעור פתחנו בהצגת המנהג להדליק את נרות חנוכה בסדר של "מוסיף והולך". אחרי הפתיחה, עסקנו בלימוד הלכות הדלקת נרות חנוכה מתוך קיצור שולחן ערוך מקור חיים ובחנו את הידע שלנו על התוכן הנלמד באמצעות שאלות אמריקאיות שיצרו בסופו של דבר את הביטוי "מוסיף והולך". הרחבנו את העיסוק בכלל זה וראינו את דבריו של הרבי מלובביץ', שמרחיבים את הכלל לעצה יישומית לחיים. סיכמנו את הלמידה ביצירה שבאמצעותה נציב לעצמנו יעדים שבהם נוסיף ונלך.